

ETNOGRAFINIAI LIETUVIŠKŲ DARŽELIŲ AUGALAI PUNSKO KRAŠTE (LENKIJA)

Stasė Dapkūnienė^{1,2}, Irma Maciulevičienė³, Vilija Snieškienė⁴, Jolanta Latvienė⁵

¹*Augalų genų bankas, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija,
Stoties g. 2, LT-58343, Akademija, Kėdainių raj.*

²*Vilniaus universiteto botanikos sodas, Kairėnų g. 43, LT-10239, Vilnius, el. paštas: stase.dapkuniene@bs.vu.lt*

³*Veisiejų regioninis parkas, Santarvės g. 3, LT-67340, Veisiejai, Lazdijų raj., el. paštas: irmamaciu@gmail.com*

⁴*Vytauto Didžiojo universiteto Kauno botanikos sodas, Ž. E. Žilibero g. 6, LT-46324, Kaunas,
el. paštas: vilija.snieskiene@vdu.lt*

⁵*Punsko valsčius, Mickevičiaus g. 23, 16515 Punskas, Lenkija, el. paštas: j.latvis@ap.pl*

Anotacija

2017 m. Lietuvos-Lenkijos pasienyje (Punsko valsčius) 7 sodybose, senojoje klebonijoje ir Punsko Skansene (buities muziejus po atviru dangumi) buvo inventorizuojami ir aprašomi dekoratyvieji ir vaistiniai/prieskoniniai augalai. Buvo aptikta apie 60 rūšių augalų, būdingų Lietuvos Dzūkijos ir Suvalkijos etnografiniams regionams. Dabartiniai sodybų šeimininkai įsigyja nemažai naujų, seniau neaugintų augalų ir juos sodina kartu su senaisiais, lietuviškiems tradiciniams darželiams būdingais. Punsko krašto sodybų darželiams būdinga tai, kad senųjų lietuviškų darželių augalų auginama daug, jie auginami beveik visose sodybose. Dažnai sodybose auginami ne tik senoviški augalai, bet jie ir sukomponuojami tradiciškai: lysvelėse, ratuose.

Raktažodžiai: etnografiniai augalai, darželiai, Punsko kraštas.

Įvadas

Lenkijos-Lietuvos pasienis, kuriame buvo atliekami darželių augalų stabėjimai, tai bendrą istoriją turinti teritorija. Šis kraštas nuo XV amžiaus iki 1795 m. priklausė Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei. Po Pirmojo pasaulinio karo lietuvių gyvenamos Punsko apylinkės gyventojai pareiškė norą priklausyti atsikūrusiai nepriklausomai Lietuvos valstybei, bet nuo 1920 m. šis kraštas priklauso Lenkijai. 1952 m. Lenkijos Ministrų Tarybos nutarimu įkuriamas šiuolaikinis Punsko valsčius (Lenkijos lietuviai ..., 2018 c). Punsko valsčiuje pramonė nėra išvystyta, čia vyrauja žemės ūkis. Privatūs ūkiai apima apie 94 proc. visų žemės ūkio paskirties plotų. Praėjus beveik šimtui metų, nuo tada, kai ši teritorija atskirta nuo Lietuvos, daugumą jos gyventojų (apie 80 %) sudaro lietuviai (Lenkijos lietuviai..., 2018 a).

Tikėtina, kad gėlių darželiai Punsko krašte, kaip ir visoje Lietuvoje, galėjo atsirasti apie 15–16 a., įvykdžius valakų reformą. Ypač sodybų tvarkymas suaktyvėjo po 1861 m., panaikinus baudžiavą (Gudžinskas, 2010; Žumbakienė, 2016). Matydami puikiai sutvarkytus dvarų parkus ir ten augančius puošnius svetimžemius augalus, valstiečiai norėjo nors miniatiūriškai tai atkartoti savo sodybose. Lengvai besidauginančios gėlės plito iš dvarų bei vienuolynų ir iš vienos sodybos į kitą (Vaidelienė ir Vaidelys, 2001).

Punsko krašte kaimuose susiklostė kitokios sąlygos negu Lietuvos pusėje – čia išliko tradiciniai ūkiai, juose sodybos su visais pastatais. Todėl ir darželiai sodybose didesni, turtingesni negu darželiai už keliolikos kilometrų Lietuvoje, kur po kolektyvizacijos daug kas buvo sunaikinta. Dabartinio Punsko krašto vyresni gyventojai prisimena ir pasakoja apie darželius. Mikasė Marcinkevičienė iš Žagarių pasakoja, kad kaip atrodo gėlių darželiai, tai tokia ir mergelė gyvenanti toje sodyboje: „Jei darželis žolėtas ir neravėtas – apsileidusios mergos. Jei gražus – mergos gražios ir darbininkės“ (Lenkijos lietuviai ..., 2018 b). Apie augalų ir grybų naudojimą Punsko ir Seinų krašte domėjosi farmacininė Rima Vaznelytė. Jos surinktoje medžiagoje yra informacijos ne tik apie miškuose, laukuose randamus vaistams naudojamus augalus, bet ir darželiuose auginamus vaistinius augalus (Stankauskaitė 2017 a, 2017 b).

Šio darbo tikslas – tradicinių lietuviškų darželių augalų inventorizacija ir aprašymas Lietuvos-Lenkijos pasienio (Lenkijos pusėje) sodybų darželiuose.

Metodika

2017 m. darželių augalai buvo stebimi ir inventorizuojami Punsko valsčiaus sodybose, esančiose Lenkijos-Lietuvos pasienio kaimuose ir Punske. Buvo aplankytos 7 privačios sodybos 5 kaimuose ir Punske bei Punsko Skanseno ir lietuvių etnografinio muziejaus „Senoji klebonija“ želdiniai (1 lentelė). Buvo nustatyta kiekvienos sodybos geografinė padėtis (geografinės koordinatės) ir aukštis virš jūros lygio (avjl).

1 lentelė. Sodybos Punsko valsčiuje, kuriose buvo inventorizuojami darželių augalai, 2017
Table 1. Farmsteads in Punske where flower gardens plants were inventory, 2017

Eil. nr./ No	Kam priklauso sodyba <i>Ownership of farmsteads</i>	Adresas <i>Address</i>	Koordinatės <i>The map references</i>
1.	Punsko valsčius	Punskas, Skansenas	ŠP 541441,3; RI 0231139,6; avjl 160 m
2.	Lenkijos lietuvių vietinės kultūros draugija	Punske lietuvių etnografinis muziejus „Senoji klebonija“	ŠP 541507.9; RI 0231050; avjl 165 m
3.	N. Sidarienė	Punskas	ŠP 54 1507.5; RI 0231019.7; avjl 169 m
4.	A. Vaicekauskienė	Punskas, (Griunvaldska) 7	ŠP 54 1446.2; RI 0231136.1; avjl 167 m
5.	N. Grigutienė	Ožkinių km.	ŠP 541402.6; RI 0231127.3; avjl 156 m
6.	A. Radzevičienė	Pristavoių km., 7	ŠP 54 1417.2; RI 0231622.9; avjl 154 m
7.	T. Stankauskienė	Vidugirių km., 19	ŠP 541218.1; RI 0231849.9; avjl 159 m
8.	O. Liuteckienė (Sidarienė)	Vaitakiemio km., 32	ŠP 541201.7; RI 0231349.8; avjl 161 m
9.	R. Skirkevičienė	Kreivėnų km., 22	ŠP 541609.4; RI 0231320.3; avjl 148 m

Augalai buvo stebėti tris kartus per vegetacijos laikotarpį. Stebėjimų metu augalai buvo fotografuojami. Buvo nustatoma kiekvieno augalo rūšis ir veislė ar forma (jei įmanoma). Augalai apibūdinti pagal atlasus ir augalų apibūdinimo vadovus (Snarskis, 1968; Vilkonis, 2001; Botanica, 2006). Lietuviški ir lotyniški augalų vardai pateikti pagal A. Jankevičienės (1998) ir Z. Gudžinsko (1999) sąvadás ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimus (Valstybinė lietuvių kalbos komisija, 2018).

Mūsų surinkti duomenys palyginti su literatūros apie Lietuvos tradicinius darželių augalus šaltiniais (Gudžinskas, 2010; Žumbakienė, 2016). Ypatinę dėmesį skyrėme šaltiniams apie Dzūkijos ir Suvalkijos etnografinius darželius (Andriušytė, Baltrušaitis, Burinskaitė, & Žumbakienė, 2008; Kačinskaitė, Baltrušaitis, Burinskaitė, & Žumbakienė, 2008), todėl, kad Punske kraštas, kol buvo Lietuvos sudėtyje, priklausė šioms Lietuvos etnografiniams regionams.

Rezultatai

Tyrimams vietos buvo pasirinktos iš dvidešimties Punske seniūnijos pasiūlytų sodybų. Pagrindinis kriterijus atsirenkant sodybas – tradicinių etnografinių augalų kiekis sodyboje turi sudaryti daugiau kaip pusę visų auginamų augalų rūšių.

Punske pakraštyje įkurtas Punske Skansenas. Čia stovi 1986-92 m. iš Vaitakiemio perkelta 19-20 a. kaimo sodyba: stuba, kluonas, tvartas ir svirnas. Prie pastatų pasodinta gėlių būdingų šiam kraštui. Privačiose sodybose auginami Dzūkijos ir Suvalkijos etnografiniams regionams būdingi dekoratyvūs ir vaistiniai/prieskoniniai augalai. Nėra sodybų, kuriose būtų auginami tik etnografiniai augalai. Kaip ir visais laikais, dabar sodybų šeimininkai įsigyja naujų rūšių augalus arba augina seniau auginamų rūšių, bet naujesnių veislių dekoratyvius augalus. Ypatinę sunku ilgai išlaikyti tas pačias vienmečių augalų veisles. Tradiciškai daugumoje sodybų auginami tų pačių rūšių augalai, kuriuos čia augino kelios kartos. Dauguma Punske

krašto sodybų šeiminių augalus vadina tais pačiais vardais, kaip ir Lietuvoje. Tik keli augalai vadinami lenkiškais vardais (bukspanas, funkija, orlikas) (2 lentelė).

1 lentelė. Etnografiniai lietuviškų darželių augalai Punksko krašto sodybų darželiuose, 2017 m.
Table 2. Ethnographical Lithuanian flower gardens plants in Punsck regions farmsteads in 2017

Botaninis augalo vardas <i>Botanical plant name in Latin and in Lithuanian</i>	Liaudiškas augalo vardas Dzūkijoje <i>Vernacular plant name in Dzūkija</i>	Liaudiškas augalo vardas Suvalkijoje <i>Vernacular plant name in Suvalkija</i>	Liaudiškas augalo vardas Punksko valsčiuje <i>Vernacular plant name in Punsck waltz</i>	Pasikartojimo dažnumas (kartais) <i>Recurrence (time)</i>
<i>Achillea ptarmica</i> var. <i>multiplex</i> Haimerl. - čiaudulinės kraujažolės pilnavidurė forma	čiščius	čyščiukai, dobiliukai, ramunėliai	čyščiukai	3
<i>Aconitum napellus</i> L. - mėlynoji kurpelė	čebatorai, čebatukai, černobilis	čebatukai, kiečiai, Marijos kurpaitės, pantapliai	čebatorius, čebatukai, čebačioras, čebatoras	6
<i>Alcea rosea</i> L. - aukštoji piliarožė	rožė	rožės, žieminės rožės	malva, malvės	4
<i>Antirrhinum majus</i> L. - didysis žioveinis	levukai, žiopliukai	levukai	levukas	3
<i>Aquilegia vulgaris</i> L. - paprastasis sinavadas	arlikai, cancelijos, karveliai, raguliai, skambučiai	katilėliai	arkliukas, orlikas	4
<i>Asparagus officinalis</i> L. - vaistinis smidras	šparagas	smidra, šparagas, štarelis	diemedis, šilkmedis, šparagas, sparagas	4
<i>Bellis perennis</i> L. - daugiametė saulutė	sakratėlės, saulutės	saulutės	saulutės	7
<i>Buxus sempervirens</i> L. - paprastasis bukšmedis	–	žieminė mirta	bukspanas, mirta, mirtukė	5
<i>Calendula officinalis</i> L. - vaistinė medetka	nanotkos, notkos, nuodatkos	medetkos	notka	5
<i>Callistephus chinensis</i> (L.) Nees - kininis ratilis	astros, bandelės, sinavadai	astros, brangažolės, martelės	astras, sinavadas	7
<i>Convallaria majalis</i> L. - paprastoji pakalnutė	konvalija	pakalnutė	konvalija	8
<i>Dahlia pinnata</i> Cav. - didžiagraižis jurginas	jurginas	jurginas	jurginas, jurginis	6
<i>Delphinium elatum</i> L. - didysis pentinuis	–	bitutė	garnys	4
<i>Dianthus barbatus</i> L. - šiurpinis gvazdikas	devyniašarviai, devynšardės, vilniagvaizdikiai	avižės, margažiedės, nėgelkos, vingrai	devynšardės, devynšardis	9
<i>Dicentra spectabilis</i> DC. - dailieji auskarėliai (kolčikas, prancūzėlis, sliaznikas	kankalicas, kankalijos, Marijos ašaros, prancūzas	kolčikai, širdukės	4
<i>Galanthus nivalis</i> L. - baltoji snieguolė	–	baltos žibutės, sniegenos, sniego kankaliukai	-	2
<i>Gladiolus x hybridus</i> van Houtte) - mišrusis kardelis	Juozapėliai, Juozapo rykštaitės	dimijonai, levendros	legijonai	5
<i>Hemerocallis fulva</i> L. - rusvoji viendienė	kalavijai, kasočiai, teleponai	vikšrai, vilkdalgiai	lelijos	3

Botaninis augalo vardas <i>Botanical plant name in Latin and in Lithuanian</i>	Liaudiškas augalo vardas Dzūkijoje <i>Vernacular plant name in Dzūkija</i>	Liaudiškas augalo vardas Suvalkijoje <i>Vernacular plant name in Suvalkija</i>	Liaudiškas augalo vardas Punksko valsčiuje <i>Vernacular plant name in Punksko valsčius</i>	Pasikartojimo dažnumas (kartais) <i>Recurrence (time)</i>
<i>Hemerocallis lilio-asphodelus</i> L. - geltonoji viendienė	–	–	lelijos	2
<i>Hosta</i> spp. - melsvės	–	–	funkija, lapai, lapuočiai	5
<i>Iris germanica</i> L. - mėlynžiedis vildalgis	lelijos, kalavijai, kasočiai	vilkdalgiai	irisas	7
<i>Lavandula angustifolia</i> Mill. - tikroji levanda	–	–	levanda	3
<i>Lavatera trimestris</i> L. - darželinė rožinė	roželės, slezeliai	piliarožės, roželės	piliarožės	3
<i>Lilium candidum</i> L. - baltoji lelija	–	Juozapinė lelija	baltoji lelija	2
<i>Lilium lancifolium</i> Thunb. - raiboji lelija	–	garnasnapiai	garnasnapis	2
<i>Lychnis chalcedonica</i> L. - goštautinė gaisrena	goštauka, goštaulka, goštautas	goštalkos	–	3
<i>Matthiola bicornis</i> (Sibth. et Sm.) DC. - dviragė leukonija	naktinukai	naktibaldos, naktinukai	–	2
<i>Mentha</i> spp. - mėtos	mėta	šaltmėtė	mėta	3
<i>Muscari</i> spp. - žydės	–	karoliukai	mojinukas	6
<i>Narcissus poeticus</i> L. - poetinis narcizas	cibulaitis, narcizai	lelijos, narcizai	narcizas	7
<i>Paeonia lactiflora</i> Pall. - puikysis bijūnas	pinavijos, pivonijos, pijolkos	bijūnas	bijūnai, pivonijos	9
<i>Paeonia officinalis</i> L. - vaistinis bijūnas	pinavijos, pivonijos	bijūnas	bijūnai, pivonijos	3
<i>Petunia x hybrida</i> Vilm. - darželinė petunija	–	petunija	petunija	3
<i>Phalaroides arundinacea</i> (L.) Rauschert f. <i>picta</i> - nendrinis dryžutis f. <i>picta</i>	–	–	-	2
<i>Philadelphus coronarius</i> L. - darželinis jazminas	jazminas	jazminas	jazminas	4
<i>Phlox paniculata</i> L. - šluotelinis flioksas	goštautai, goštos, karkleliai, lepkonijos, plioksai, večernykai, žieminės, žilvytukai	karkleliai, plioksai	flioksai, karkliukai, lefkonijos	9
<i>Physalis alkekengi</i> L. - paprastoji dumplūnė	–	–	–	3
<i>Polygonatum odoratum</i> (Mill.) Druce - vaistinė baltašaknė	gaideliai, pupinas	–	kolčikai	5
<i>Primula</i> spp. - raktazolės	–	rakteliai, šv. Petro raktai, vokietukai	primulkė	8
<i>Rosa</i> spp. - erškėtis, rožė	radastas, rožė	bukietinė radasta, erškėtrožė, radasta, rožė, žieminė rožytė	radastas, rožė	7
<i>Rudbeckia laciniata</i> L. - plunksnalapė rudbekija	bijūneliai, geltonukai, geltonos jurginės, žieminiai jurginai	gintarai, geltonieji žieminiai jurginai, kiaulajurgiai	geltoni jurginukai, geltoni jurginai	2

Botaninis augalo vardas <i>Botanical plant name in Latin and in Lithuanian</i>	Liaudiškas augalo vardas Dzūkijoje <i>Vernacular plant name in Dzūkija</i>	Liaudiškas augalo vardas Suvalkijoje <i>Vernacular plant name in Suvalkija</i>	Liaudiškas augalo vardas Punsko valsčiuje <i>Vernacular plant name in Punska waltz</i>	Pasikartojimo dažnumas (kartais) <i>Recurrence (time)</i>
<i>Ruta graveolens</i> L. - žalioji rūta	rūta	rūta	rūta	8
<i>Sambucus nigra</i> L. - juoduogis šeimamedis	–	-	bezas juodas	2
<i>Spiraea</i> spp. - lanksvos	špireika	–	–	3
<i>Symphotrichum</i> spp. - astrūnai	bobų vasara, karkliukai, patakiai, senobinis čeičius, šalnokandžiai	–	mėlynukas, rudeninė chrizantema, visų Šventų kvietkai, šalnokandžiai	7
<i>Syringa vulgaris</i> L. - paprastosios alyvos	bezas	alyvos	bezas	6
<i>Tagetes</i> spp. - serenčiai	gvaizdikai	gvaizdikai	gvazdikėlis, martelės, smirdukai, smirdžiai	8
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Sch. Bip - vaistinis skaistenis	kieteliai, marūnas	ramuniukės	čysčius, marūnas,	4
<i>Tulipa gesneriana</i> L. - darželinė tulpė	piliponai	tulpės	piliponas, tulpės	8
<i>Thymus</i> spp. - čiobreliai	–	–	čiobreliai	4
<i>Viburnum opulus</i> var. <i>roseum</i> L. - paprastojo putino sterilioji forma	–	gulbinas, sniegėna	gulbinas	3
<i>Vinca minor</i> L. - mažoji žiėmė	berlinkos, bervinkos	berlinkos, žiėminės mirtos	berlynas	6
<i>Viola x wittrockiana</i> Gams. - darželinė našlaitė	broliukai, sesabroliai	broliukai, našlutės	brolukai, broliukai	6
<i>Viola odorata</i> L. - kvapioji našlaitė	broliukai	broliukai	brolukai, broliukai	2
<i>Xerochrysum bracteatum</i> (Vent.) Tzevelev - darželinis šlamūnas	sausiuikai	braškės, sausukės, sausažiedžiai	sausiuikai	2
<i>Zinnia elegans</i> Jacq. - puikioji gvaizdūnė	-	zinija	cinija	6

Retai (tik kurioje nors vienoje sodyboje) buvo auginami šie augalai: paprastoji bitkrėslė (*Tanacetum vulgare* L.), paprastas burbulis (*Trollus europaeus* L.), laiškėnis česnakas (*Allium schoenoprasum* L.), vaistinė gesvė (*Levisticum officinale* W. D. Koch.), darželinė juodgrūdė (*Nigella damasceana* L.), vaistinis kietis (*Artemisia dracunculus* L.), raudonoji lelija (*Lilium bulbiferum* L.), didžioji nasturtė (*Tropaeolum majus* L.), vaistinis šalavijas (*Salvia officinalis* L.), vaistinis putoklis (*Saponaria officinalis* L.), kvapioji razeta (*Reseda odorata* L.), vijoklinis sausmedis (*Lonicera periclymenum* L.), vaistinė taukė (*Symphytum officinale* L.), didžiažiedė tūbė (*Verbascum densiflorum* Bertol.), vaistinis valerijonas (*Valeriana officinalis* L.), triskiautė žibuoklė (*Hepatica nobilis* Mill.).

Išvados

1. 2017 m. Lenkijos-Lietuvos pasienyje (Lenkijos pusėje) 7 privačiose sodybose, lietuvių etnografiniame muziejuje „Senoji klebonija“ ir Punsko Skansene buvo aptikta 60 rūšių augalų, būdingų Dzūkijos ir Suvalkijos Lietuvos etnografiniams rajonams.
2. Punsko krašto sodybų darželiams būdinga tai, kad didelė dalis etnografinių augalų auginami daugumoje sodybų. Kaip ir ankstesniais laikais, kartu auginama ir daug naujai įsigytų augalų.

Literatūra

1. Andriušytė, A., Baltrušaitis, V., Burinskaitė, I., & Žumbakienė, G. (2008). *Dzūkijos tradicinė kaimo architektūra*. Vilnius.
2. *Botanica*. Einjährige & merjährige Pflanzen. 2006. Könenmann.
3. Gudžinskas, Z. (1999). *Lietuvos induočiai augalai*. Vilnius.
4. Gudžinskas, Z. (2010). *Tradiciniai Lietuvos darželių augalai*. Vilnius.
5. Jankevičienė, R. (1998). *Botanikos vardų žodynas*. Vilnius.
6. Kačinskaitė, I., Baltrušaitis, V., Burinskaitė, I., & Žumbakienė, G. (2008). *Suvalkijos (Sūduvos) tradicinė kaimo architektūra*. Vilnius.
7. Lenkijos lietuviai(a). *Dabartis* [žiūrėta 2018-01-15]. Prieiga per internetą: <http://punkskas.pl/punkskas/dabartis/>
8. Lenkijos lietuviai (b). *Darželio gėlės* [žiūrėta 2018-02-15]. Prieiga per internetą: <http://punkskas.pl/darzelio-geles/>
9. Lenkijos lietuviai (c). *Istorija* [žiūrėta 2018-01-15]. Prieiga per internetą: <http://punkskas.pl/punkskas/istorija/>
10. Snarskis, P. (1968). *Vadovas Lietuvos augalams pažinti*. Vilnius.
11. Stankauskaitė, J. (2017a). *Ištraukų ištrauka*. Lenkijos lietuviai [žiūrėta 2018-01-15]. Prieiga per internetą: <http://punkskas.pl/jurgita-stankauskaite-5/>
12. Stankauskaitė, J. (2017b). Ji ir vaistažolės. *Aušra*, 6 (727), 14-16.
13. Vaidelienė, J. ir Vaidelys, J. (2001). *Darželio gėlės*. Kaunas.
14. Valstybinė lietuvių kalbos komisija. *Nutarimai* [žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai>
15. Vilkonis, K. K. (2001). *Lietuvos žaliasis rūbas*. Kaunas.
16. Žumbakienė, G. (2016). *Senieji Lietuvos gėlių darželiai*. Rumšiškės.

Padėka. Lietuvos augalų genų bankas. Sutartis Nr. A-2, 2017 m. balandžio 3 d.

ETHNOGRAPHIC LITHUANIAN GARDENS PLANTS IN PUNSK REGION

Stasė Dapkūnienė, Irma Maciulevičienė, Vilija Snieškienė, Jolanta Latvienė

Summary

2017 at the Poland-Lithuania border (Punsk waltz) the inventory and description of decorative plants in 7 farmsteads also in the ethnographical Lithuanian museum “The old rectory” and Skansen (Open Air Museum) surroundings were done. It was detected around 60 species plants, which are typical in Dzukija and Suvalkija ethnographical regions. Owners of farmsteads purchase a lot of new plants, which were never grown before and plant them together with traditional flower gardens plants. In Punska region farmsteads it is typical that some ethnographical plants are being grown in almost all farmsteads.

Keywords: ethnographic gardens plants, Punska region.

Gauta: 2018 m. sausio mėn. 29 d.

Gauta recenzija: 2018 m. sausio mėn. 29 d.

Priimta: 2018 m. balandžio 5 d.

Received: January 29, 2018.

Revision received: January 29, 2018.

Accepted: April 5, 2018.